

ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ

Іщенко Іван Олександрович,

студент 2 курсу, гр. БП-22

Київський національний університет технологій та дизайну

Науковий керівник: к.ю.н., професор Олійник А.Ю.,

м. Київ, Україна

В повідомленні досліджується поняття конституційного права на життя, що є метою дослідження. Первинним за часом появи та значенням і невід'ємним правом людини є її право на життя, що виникає з моменту народження, та реалізується до його смерті. Обов'язок Української держави забезпечити право на життя й у такий спосіб захистити життя людини. Для реалізації поставленої мети слід вирішити такі завдання: а) проаналізувати окремі наукові джерела щодо названого конституційного права; б) запропонувати ознаки та визначення названого права; в) дати висновки та рекомендації щодо удосконалення його регулювання та реалізації.

Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (Ст. 27 Конституції України). Конституції України гарантує кожному невід'ємне право на життя. У ній зазначено, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя та здоров'я інших людей від протиправних посягань [1].

Первинним за часом появи та значенням і невід'ємним правом людини є її право на життя, що виникає з моменту народження. Це право не може бути скасовано чи обмежено. Право людини на життя – основоположне (фундаментальне), невід'ємне право кожної фізичної особи (громадянина, іноземця, особи без громадянства, біженця та інших), яке належить до громадянських (особистих) прав у системі прав і свобод людини й

громадянина. Оскільки право людини на життя гарантує Конституція України (ст. 27), це право слід вважати конституційним. Крім Основного Закону, воно закріплене в найважливіших міжнародно-правових актах з прав людини.

Конституційне забезпечення невід'ємного права на життя кожної людини, як і всіх інших прав і свобод людини і громадянина в Україні, базується на засаді: винятки стосовно прав і свобод людини і громадянина встановлюються самою Конституцією України, а не законами чи іншими нормативними актами. Відповідно до положення частини першої статті 64 Конституції України "конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України". Позбавлення людини життя державою внаслідок застосування смертної кари як виду покарання, навіть у межах положень, визначених законом, є скасуванням невід'ємного права людини на життя, що не відповідає Конституції України.

Конституція України не містить будь-яких положень про можливість застосування смертної кари як винятку з положення частини першої статті 27 Конституції України про невід'ємне право на життя кожної людини. Таким чином, смертну кару як вид покарання, передбачений у відповідних положеннях Кримінального кодексу України, не можна вважати винятком з невід'ємного права на життя кожної людини, закріпленого у Конституції України. Положення Кримінального кодексу України щодо застосування смертної кари як виду покарання повинні розглядатись як не передбачені Конституцією України обмеження невід'ємного права на життя кожної людини і мають бути визнані такими, що не відповідають Конституції України [2].

Конституційне право на життя містить такі складові: невід'ємність права людини на життя, заборона свавільного позбавлення життя, право захищати своє життя та життя інших людей від протиправних посягань. Водночас визнано право особи позбавити життя іншу людину внаслідок

неминучої потреби застосувати силу у випадках, визначених законом. Головним у ст. 27 Конституції України є проголошення невід'ємності права на життя, яке належить кожній людині незалежно від раси, кольору шкіри, політичних переконань, громадянства тощо. Невід'ємність права на життя слід розглядати як наслідок природності цього права. Ніхто (це стосується і Конституції України) не наділяє людину правом на життя. Конституція України визнає, що людина має це право лише на підставі того факту, що вона є людиною. Обов'язок захищати життя людини, а отже, і забезпечувати право на життя, покладений Конституцією України на державу.

Так, П. Рабінович характеризує право на життя як можливості людини, необхідні для її фізичного існування, для задоволення її біологічних, матеріальних потреб [3, с. 16].

О. Домбровська визначала право на життя як належна від народження, юридично закріплена, гарантована державою сукупність певних можливостей, об'єктивно зумовлених досягнутим рівнем розвитку людства, загальних та рівних для всіх, необхідних для користування та розпорядження таким соціальним благом, як життя [4].

Так, ст. 27 Конституції України закріплює право кожного «захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» (ч. 3). Такі дії можна вчиняти у зв'язку з необхідною обороною або крайньою необхідністю. Необхідною обороною визнають «дії, учинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони» (ч. 1 ст. 36 КК України). Перевищенням меж необхідної оборони визнають умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту (ч. 3 ст. 36 КК України). Не є злочином заподіяння

шкоди право-охоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в конкретній обстановці не можна було усунути іншими засобами та якщо не було допущено перевищення меж крайньої необхідності. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди право-охоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода (ч. 1, 2 ст. 39 КК України).

До загальних ознак права на життя людини і громадянина належать: а) його значущість; б) постійний характер; в) фундаментальність; г) універсальність; ґ) висока ступінь захищеності; д) позбавлення економічного змісту [4]. До названих ознак можна запропонувати такі: а) закріплене нормами права; б) свобода від насилля, тортур, голоду, смерті тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що право людини на життя – це закріплена нормами національного права значуща, постійна, фундаментальна захищеність людини від смертельного насильства, каліцтва, тортур, голоду і інших, позбавлення економічного змісту, першорядним громадянських можливостей.

В Конституції України право на життя було сформульовано, передусім, як безпосередня необхідність Української держави брати на себе певні обов'язки щодо захисту життя людини відповідно до Основного Закону.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. *Naukovij visnik Nacional'noi akademii vnutrisnih sprav*. 2019. № 4 (113): doi: <https://doi.org/10.33270/01191134.48>.
3. Рабинович П.М. Основні права людини: поняття, класифікація, тенденції. *Український часопис прав людини*. 1995. №1. С.14-23.

4. Домбровська О.В. Конституційне право на життя людини і громадянина та забезпечення його реалізації органами внутрішніх справ: автореф. дис. к.ю.н. Спеціальність 12.00.02 – конституційне право. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. 19 с.